bezoekadres
Marnixkade 109
1015 ZL Amsterdam

postadres
Postbus 15262
1001 MG Amsterdam
E moti@motivaction.nl
T +31 (0)20 589 83 83
W www.motivaction.nl

Kwantitatief onderzoek naar de houding en opvattingen van Turkse en Marokkaanse jongeren jegens het conflict in Syrië

1-meting

Management Summary

Amsterdam, oktober 2014

Projectnummer: Z4979

drs. Ahmed Ait Moha M.M.C.

drs. Ikrame Azaaj

Inhoudsopgave

1 Inleiding

Op verzoek van FORUM, in naam van Lars Nickolson, heeft Motivaction International B.V. een onderzoek uitgevoerd naar de kennis, houding en betrokkenheid van Nederlandse jongeren met een Turkse en Marokkaanse achtergrond bij de ontwikkelingen in de MENA-regio (Egypte, Irak, Libië, Marokko, Palestina, Syrië, Tunesië en Turkije). In deze management summary worden de resultaten van dit onderzoek beschreven.

1.1 Achtergrond

Drie jaar na het uitbreken van de Arabische lente hebben de ontwikkelingen zich in de MENA-regio in hoog tempo opgevolgd. Velen spreken op dit moment niet meer van de Arabische lente, maar van de Arabische herfst. Gegeven deze ontwikkelingen heeft Motivaction in opdracht van FORUM een onderzoek uitgevoerd onder Marokkaanse en Turkse jongeren in Nederland. Het doel van dit onderzoek is tweeledig. Ten eerste is het onderzoek bedoeld om na te gaan welke ontwikkelingen zich in de afgelopen drie jaar hebben voorgedaan in de houding en de betrokkenheid bij de gebeurtenissen in de Arabische landen. Daarnaast is het onderzoek bedoeld om inzichten te genereren omtrent de ontwikkelingen in de MENA-regio met specifiek aandacht voor de ontwikkelingen in Syrië en Irak, de opkomst van IS en de houding ten aanzien van jongeren die naar de conflictgebieden vertrekken om te strijden en/of hulp te verlenen.

1.2 Doel- en probleemstelling

Het doel van het onderzoek is drieledig:

1. Inzicht verkrijgen in de houding van Turkse en Marokkaanse jongeren ten aanzien van recente ontwikkelingen, zoals de opkomst van IS, het afreizen van jongeren naar conflictgebieden en de ontwikkelingen in Syrië en Irak
2. Inzicht verkrijgen in de ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in de betrokkenheid, het vertrouwen en de houding van Turkse en Marokkaanse jongeren ten aanzien van de ontwikkelingen in de MENA-regio (De Arabische lente)
3. In kaart brengen in hoeverre de Arabische lente doorwerkt op de betrokkenheid en participatie van Turkse- en Marokkaanse jongeren in de Nederlandse maatschappij.

In deze management summary wordt vooral ingegaan op doelstelling 1 en 2. De overige onderdelen worden in separate factsheets beschreven.

1.3 Onderzoeksopzet

Voor dit onderzoek is, net als het onderzoek dat in 2011 is uitgevoerd, een mixed-mode veldwerkmethode gehanteerd. Dit is een combinatie van online onderzoek en face-to-face onderzoek met het doel een representatieve steekproef te verkrijgen. Door middel van quota lijsten werden de respondenten representatief geworven naar leeftijd, opleiding, geslacht en etniciteit. Op het gebied van geografische ligging is ervoor gekozen om de respondenten uit de agglomeraties waar de meeste Nieuwe Nederlanders wonen te enquêteren. Dit zijn Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven en Twente.

Het veldwerk is uitgevoerd onder 300 Turkse en 404 Marokkaanse Nederlanders van 18 tot en met 34 jaar oud in de periode van maandag 25 augustus tot en met vrijdag 19 september 2014. In deze periode was sprake van:

- Een heftige escalatie van het Israël-Palestina conflict in de Gazastrook
- Militaire interventie van de Verenigde Staten jegens IS d.m.v. bombardementen in Irak en Syrië
- Verspreiding van diverse onthoofdingsvideo's door IS

1.4 Leeswijzer

Gehanteerde terminologie
In dit rapport wordt verwezen naar diverse begrippen. Deze begrippen zijn in dit onderzoek als volgt gedefinieerd:

- ***Nederlandse moslims:*** daar waar wordt gesproken over Nederlandse moslims betreft dit in Nederland woonachtige moslims met een Turkse of Marokkaanse achtergrond (zij zelf of hun ouders zijn geboren in Turkije of Marokko). Gekozen is voor deze afbakening, omdat Turkse en Marokkaanse Nederlanders de grootste moslimgemeenschap vormen in Nederland. Wij benadrukken dat het hier dus geen moslims betreft met bijvoorbeeld een Surinaamse of Indonesische achtergrond en ook geen tot de islam bekeerde autochtone Nederlanders
- ***MENA-regio*****:** Egypte, Irak, Libië, Marokko, Palestina, Syrië, Tunesië en Turkije
- ***Kalifaat:*** in de voorgelegde vragenlijst is de volgende toelichting gehanteerd voor kalifaat; een staat die geregeerd wordt door een kalief
- ***Jihad*****:** in de voorgelegde vragenlijst is de volgende toelichting gehanteerd voor Jihad; de heilige strijd voor de normen en waarden van de Islam

Figuren en tabellen

Percentages in dit rapport worden afgerond op hele cijfers. Door afrondingsverschillen kan de optelsom van enkele categorieën daarom incidenteel optellen tot 99% of 101%. In dit rapport zijn tabellen opgenomen. Bij deze tabellen betekent een in groen weergegeven percentage dat dit percentage positief significant afwijkt van het gemiddelde in de totaalkolom. Een in oranje weergegeven cijfer duidt op een significante afwijking in negatieve zin.

Uitspraken
In sommige gevallen worden uitspraken gedaan over de Turkse en Marokkaanse Nederlanders gezamenlijk. Daar waar blijkt dat zich grote verschillen voordoen tussen deze twee groepen worden de resultaten per groep gerapporteerd.

Opzet rapportage
Hoofdstuk 2 van dit rapport bestaat uit een samenvatting van de belangrijkste resultaten. In hoofdstuk 3 worden naar aanleiding van de belangrijkste resultaten mogelijke verklaringen gegeven door onderzoekers van Motivaction. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Hierbij komen de volgende thema's aan bod:

- kennis van recente politieke gebeurtenissen in de MENA-regio
- de gebruikte media om op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen in de MENA-regio
- betrokkenheid bij de gebeurtenissen in de vorm van activiteiten.
- houding ten aanzien van bestuursvormen, met specifieke aandacht voor democratie
- houding ten aanzien van het conflict in Syrië en Irak
- gevolgen van het conflict in Syrië en Irak voor de Nederlandse samenleving

- redenen van Nederlandse moslims om naar Syrië te vertrekken
- spanningen tussen soennieten en sjiieten naar aanleiding van het conflict in Syrië en Irak
- verwachtingen voor de toekomst van de MENA-regio

Voor meer onderzoekstechnische informatie zie de bijlage.

motivaction research and strategy

2 Samenvatting resultaten

De gebeurtenissen in de MENA-regio worden in 2014 nog steeds gevolgd
De resultaten van het onderzoek laten zien dat Turkse en Marokkaanse jonge Nederlanders, net als in 2011 (94%), in 2014 (92%) de gebeurtenissen in de MENA-regio volgen. Wel worden de gebeurtenissen minder intensief gevolgd. Vooral de politieke situatie in de Gazastrook, Syrië en het land van herkomst (Turkije of Marokko) wordt in 2014 gevolgd. Minder aandacht is er sinds 2011 voor Libië, Egypte en Tunesië.

Democratie nodig voor vooruitgang
Naar aanleiding van de diverse politieke ontwikkelingen in de MENA-regio lijkt voor een gezond politiek klimaat een democratie de voorkeur te genieten. Zo gaf in 2011 géén van de ondervraagden aan een democratie essentieel te vinden voor de vooruitgang van een land, in 2014 vindt 62% een democratie wel van belang voor de vooruitgang.

Men staat open voor hulp om een democratie te kunnen realiseren in de MENA-regio
In tegenstelling tot 2011 (0%) staat in 2014 45% van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders open voor hulp van de EU en de NAVO om een democratie te realiseren in de Arabische landen (het aandeel dat hier niet voor open staat is 29%). Ondanks de toename van het aantal Turkse en Marokkaanse Nederlanders dat vindt dat democratie noodzakelijk is voor vooruitgang is men ten opzichte van 2011 minder overtuigd van het feit dat democratie de Arabische landen goed zal doen. Ondanks de daling is nog altijd een ruime meerderheid positief over democratie. Het aandeel Turkse en Marokkaanse Nederlanders dat verwacht dat een democratie de landen goed zal doen is gedaald van 83% in 2011 naar 69% in 2014. Hetzelfde geldt voor het aandeel dat aangeeft dat de Arabische landen klaar zijn voor een democratie (van 81% naar 62%). Turkse en Marokkaanse Nederlanders zijn in ieder geval niet van mening dat een dictatuur of een kalifaat de Arabische landen goed zal doen (respectievelijk 70% en 77%).

Sympathie voor IS onder Turkse Nederlanders
Aan de Turkse en Marokkaanse Nederlanders zijn een aantal stellingen voorgelegd die betrekking hebben op de groepen die in naam van de Jihad strijden. De resultaten op deze vragen tonen een groot verschil in houding en opvatting tussen Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Om die reden worden de resultaten op dit thema separaat gerapporteerd voor de Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Eerst volgen de resultaten voor de Turkse Nederlanders. De resultaten laten zien dat de meerderheid van de Turkse Nederlanders aangeeft dat het goed is dat groepen die in naam van de Jihad strijden, zoals IS, voor verandering zorgen (87%) en geeft 80% aan begrip te hebben voor het geweld dat IS gebruikt tegen anders of niet-gelovigen. Verder laten de resultaten zien dat de recente militaire interventies van de VS tegen IS door 70% van de Turkse Nederlanders niet wordt gewaardeerd.

Vechten in Syrië valt volgens Turkse Nederlanders onder de Jihad
De meerderheid van de Turkse Nederlanders ziet het vechten in Syrië als een onderdeel van de Jihad (72%) en vindt de Nederlandse moslims die daar vechten helden (90%). De steun van Nederlandse moslims voor groepen als IS wordt door Turkse Nederlanders als een goede zaak beschouwd (87%). Men is ook de mening toegedaan dat men in Nederland het recht moet hebben om te demonstreren vóór IS (89%).

Turkse Nederlanders verdeeld waar het gaat om Nederlandse syriëgangers

Ondanks dat men in grote meerderheid aangeeft het strijden door IS te steunen hebben Turkse Nederlanders minder sympathie voor Nederlandse moslims die naar Syrië vertrekken om mee te vechten. De resultaten van het onderzoek laten zien dat de helft van de Turkse Nederlanders aangeeft dit een goede zaak te vinden. De andere helft twijfelt of vindt het geen goede zaak. De resultaten laten wel duidelijk zien dat Turkse Nederlanders het niet terecht vinden dat Nederlanders die naar Syrië vertrekken om mee te vechten in Nederland gestraft worden door hen op te pakken (90%) of hen de Nederlandse nationaliteit te ontnemen (93%). Deze personen zouden volgens 80% van de Turkse Nederlanders geen bedreiging vormen voor de veiligheid in Nederland. Van de Turkse Nederlanders geeft 77% aan graag te zien dat deze personen geholpen worden door de Nederlandse samenleving.

Marokkaanse Nederlanders maken zich zorgen over de toename van strijdgroepen zoals IS

Ten opzichte van de Turkse Nederlanders zijn Marokkaanse Nederlanders negatiever over IS en Syriëgangers. De resultaten van het onderzoek laten zien dat de meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders (67%) een bestuur in de vorm van een kalifaat afkeurt (11% staat hier wel positief tegenover) en daarbij negatief staat ten aanzien van de opmars van IS (68%, 9% beschouwt de opmars als positief). Verder geeft 63% van de Marokkaanse Nederlanders aan zich zorgen te maken over de toename van strijdgroepen zoals IS in de Arabische landen. De steun van Nederlandse moslims aan strijdgroepen zoals IS wordt door 58% van de Marokkaanse Nederlanders negatief bevonden en door 19% als positief beschouwd. De meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders (52%) ziet het vechten in Syrië niet als onderdeel van de Jihad, 15% denkt hier niet zo over. De meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders (69%) vindt de Nederlandse moslims die in Syrië strijden dan ook geen helden (18% beschouwt hen wel als zodanig).

Marokkaanse Nederlanders vinden niet dat Nederlanders moslims gestraft moeten worden

Ondanks de negatieve houding ten opzichte van IS geeft 41% van de Marokkaanse Nederlanders aan dat burgers het recht hebben om te demonstreren vóór IS. Over de mogelijke bedreiging voor de veiligheid in Nederland door terugkerende syriëgangers, zijn Marokkaanse Nederlanders verdeeld. Een kwart van de Marokkaanse Nederlanders denkt niet dat ze een bedreiging vormen terwijl een kwart wel denkt dat ze een bedreiging zijn voor de veiligheid in Nederland. De helft van de Marokkaanse Nederlanders doet geen uitspraken. In ieder geval vinden Marokkaanse Nederlanders niet dat deze personen gestraft moeten worden, maar juist door de Nederlandse samenleving geholpen moeten worden (50%).

Nederlandse moslims strijden in Syrië tegen onderdrukking en vanuit religieuze plichtsbesef

Zowel de Marokkaanse als de Turkse Nederlanders geven aan dat jongeren volgens hen vooral deelnemen aan een gewapende strijd in Syrië omdat zij het zien als een religieuze plicht (68%) en omdat zij personen willen helpen die in Syrië onderdrukt worden (61%).

Vooral discussies met kennissen naar aanleiding van de gebeurtenissen in de MENA-regio

Naar aanleiding van de gebeurtenissen in de MENA-regio geeft 74% activiteiten te ondernemen, waarbij vooral wordt gediscussieerd met familie en/of vrienden (59%). Marokkaanse Nederlanders houden zich ten opzichte van Turkse Nederlanders meer bezig met het opzoeken van (nieuws)artikelen op het internet (respectievelijk 32% en 19%).

Soennieten en Sjiieten in Nederland kunnen nog met elkaar omgaan

De resultaten laten zien dat 57% geen spanningen ervaart tussen soennieten en sjiieten in Nederland naar aanleiding van de recente gebeurtenissen in de Arabische landen waaronder de oorlog in Syrië en Irak. 10% ervaart echter wel meer spanningen. Naar de toekomst kijkend wordt door 41% van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders niet meer spanningen verwacht. 22% geeft aan dat de toekomst wel meer spanningen met zich mee zal brengen naar aanleiding van de gebeurtenissen in de Arabische landen. Een vriendschap tussen soennieten en sjiieten is volgens 59% mogelijk (11% is het hier niet mee eens). Soennieten en sjiieten kunnen volgens 43% van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders naar dezelfde moskee gaan, 21% geeft echter aan dat dit niet hoort.

Vooral de politieke situatie in land van herkomst rooskleurig

De toekomstige politieke situatie in de MENA-regio ziet er volgens de Turkse en Marokkaanse Nederlanders niet geheel rooskleurig uit. Men verwacht eigenlijk vooral dat de politieke situatie in het eigen land van herkomst zal verbeteren en dat de politieke situatie in de Gazastrook zal verslechteren. Over de politieke situatie in Syrië zijn de meningen verdeeld. Ongeveer de helft van de Marokkaanse en Turkse Nederlander verwacht dat de situatie zal verslechteren, terwijl de andere helft verwacht dat de situatie hetzelfde blijft. Van de politieke situatie in Egypte, Tunesië, Libië en Irak verwacht men dat deze hetzelfde zal blijven.

3 Duiding resultaten door onderzoekers van Motivaction

Voorliggend onderzoek laat een aantal opvallende resultaten zien. In dit hoofdstuk proberen wij deze resultaten te duiden door de onderzoeksresultaten in samenhang te bekijken en deze in socio-politieke context te plaatsen. Het betreft de volgende onderzoeksresultaten:

- Turkse Nederlanders die meer dan Marokkaanse Nederlanders voorstander zijn van democratie.
- Turkse Nederlanders die een groot begrip hebben voor IS en Syrië-gangers.

Turkse Nederlanders groter voorstander van democratie
Het onderzoek laat zien dat er een groot verschil bestaat in de opvattingen t.a.v. democratie tussen Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Turkse Nederlanders zijn vaker van mening dat democratie essentieel is voor de vooruitgang van een land en dat democratie de Arabische landen goed zal doen. Ons inziens kan dit verschil in opvatting voornamelijk worden verklaard doordat Turkse Nederlanders Turkije als referentiekader gebruiken bij de beantwoording van deze vragen. Turkije beschouwen zij als een goed functionerende democratie die hun in de afgelopen jaren, onder het bewind van een islamitische regering (Erdogan), welvaart heeft gebracht.

Marokkaanse Nederlanders zullen bij de beantwoording van de vragen over democratie zeer waarschijnlijk Marokko als referentiekader nemen, maar ook de andere Arabische landen waar sprake is (geweest) van de Arabische lente. Veel Marokkaanse Nederlanders is de mening toegedaan dat wanneer een land als Marokko een volledig vrije democratie zou worden, zonder politieke interveniëring door de koning, het land uiteen zou vallen, omdat het land is samengesteld uit vele verschillende etnisch culturele groepen (Berber, Arabieren etc.) die zouden pleiten voor onafhankelijkheid/afscheiding van Marokko.

Daarnaast speelt ook zeker een rol dat men heeft gezien dat in landen als Egypte en Libië het verdrijven van een dictator niet per definitie leidt tot een goed functionerende democratie, maar daarentegen juist veel chaos en anarchie met zich mee heeft gebracht. Het uitblijven van succesverhalen t.a.v. de Arabische lente is dan ook een belangrijkste verklaring voor het verschil in opvatting tussen Turkse en Marokkaanse Nederlanders ten aanzien van democratie.

Turkse Nederlanders meer begrip voor IS en Syrië-gangers
Het onderzoek toont aan dat een grote meerderheid van de Turkse Nederlanders begrip heeft voor de strijd van IS. Bij de duiding van deze uitkomst dienen ons inzien de volgende onderzoeksresultaten eveneens in ogenschouw genomen te worden:

- Turkse Nederlanders groot voorstander zijn van democratie
- Turkse Nederlanders vinden dat groepen als IS voor verandering kunnen zorgen
- Turkse Nederlanders geen voorstander zijn van een Kalifaat
- Turkse Nederlanders voorstander zijn van een democratie met een islamitische partij in de regering
- Turkse Nederlanders hun informatie over het Syrië conflict met name via Turkse Media verkrijgen en van familie en vrienden

Wanneer bovenstaande onderzoeksresultaten in samenhang worden bekeken, dan komen wij tot de conclusie dat de Turkse Nederlanders de strijd van IS tegen Assad goedkeuren, omdat zij verwachten dat IS in staat is om het regime van Assad te verdrijven. Deze opvatting zal mede

ingegeven zijn doordat de opmars van strijders tegen Assad (onder andere het Vrije Syrische leger) al enige tijd stagneerde en internationale militaire hulp uitbleef. Sinds de opkomst van IS lijken de strijders tegen Assad weer aan de winnende hand en daarmee komt de wens dat Assad wordt verdreven ook meer in zicht.

Aangezien de Turkse Nederlanders aangeven dat zij geen voorstander zijn van de stichting van een kalifaat en juist groot voorstander zijn van een democratie, dient ons inziens de steun voor IS beschouwd te worden als tijdelijk. Wanneer Assad is verdreven dient Syrië een democratie te worden, waarbij een soennitisch islamitische partij overigens wel aan de macht mag zijn (wellicht een gematigde tak van IS), zoals in Turkije, als deze maar wel de democratische grondbeginselen respecteert. Men is namelijk groot voorstander van de partij en regering van Erdogan.

Andere aspecten die eveneens van invloed zullen zijn op sympathie voor IS, is dat IS op dit moment een felle strijd voert tegen Koerden in Syrië. Zoals bekend is de relatie tussen Turkije en Koerden zeer complex en wordt de relatie gekenmerkt door veel geweld en vijandschap. Het zou dus goed kunnen dat veel Turkse Nederlanders het niet erg vinden dat IS oprukt, omdat ze een enigszins gezamenlijke vijand hebben.

Verder dient bij de duiding van de resultaten in ogenschouw genomen te worden dat veel Turkse Nederlanders het conflict in Syrië volgen via de Turkse media. In veel van de Turkse media wordt IS niet als een terroristische organisaties bestempeld, maar als één van de soennitische islamitische groepen die strijden jegens Assad. Hierdoor kan het zijn dat het, volgens het Westen, terroristisch karakter van de strijdgroepen niet door hun wordt gezien.

4 Resultaten

4.1 Kennis van recente politieke gebeurtenissen in de MENA-regio

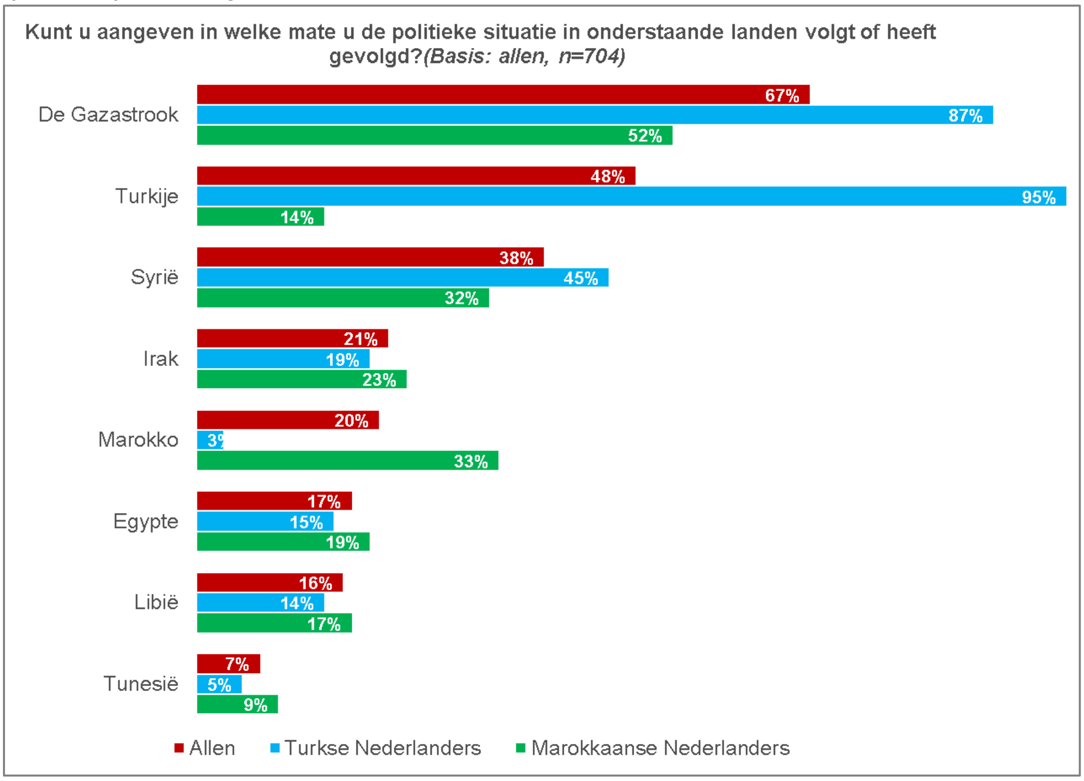
4.1.1 Politieke gebeurtenissen in de MENA-regio minder intens gevolgd

Het aandeel dat de recente gebeurtenissen in de Arabische landen en/of Turkije volgt (93%) is sinds 2011 (94%) niet gewijzigd. Wel zijn er verschillen zichtbaar naar etnische achtergrond. Turkse Nederlanders zijn de gebeurtenissen in het algemeen meer gaan volgen dan Marokkaanse Nederlanders. Het volgen van de gebeurtenissen onder Turkse Nederlanders is gestegen (van 90% in 2011 naar 100% in 2014) terwijl dit onder Marokkaanse Nederlanders is afgenomen (van 96% in 2011 naar 86% in 2014). Ook in de intensiteit van het volggedrag zijn veranderingen opgetreden. Werd in 2011 door 66% de gebeurtenissen een beetje gevolgd, in 2014 is dit aandeel gestegen naar 76%. Tegelijkertijd is het aandeel dat de gebeurtenissen goed heeft gevolgd afgenomen van 23% in 2011 naar 13% in 2014, terwijl het aandeel intensieve volgers gelijk is gebleven (3%). Men lijkt momenteel dus nog steeds de gebeurtenissen te volgen, maar wel in minder sterke mate.

4.1.2 Vooral aandacht voor land van herkomst, Palestina en Syrië

Aan de Marokkaanse en Turkse Nederlanders is gevraagd in welke mate zij de politieke situatie in een aantal landen volgen of hebben gevolgd. Figuur 1 toont het aandeel dat de landen af en toe of vaak volgt.

Figuur 1. Het percentage Turkse en Marokkaanse Nederlanders dat de politieke situatie in een land af en toe of vaak volgt.

De resultaten laten zien dat vooral de politieke situatie in de Gazastrook (67%), Turkije (48%) en Syrië (38%) wordt gevolgd. Het volgen van de politieke situatie in Turkije gebeurt meer door Turkse Nederlanders (95%) dan door Marokkaanse Nederlanders (14%). Marokkaanse Nederlanders volgen naast de politieke situatie in de Gazastrook (52%) en Syrië (32%) vooral de politieke situatie in Marokko (33%). De mate van aandacht voor de politieke situatie in Marokko is sinds 2011 wel afgenomen van 82% naar 33%. Hetzelfde geldt voor Syrië (van 62% naar 32%). De mate van aandacht onder Turkse Nederlanders is voor het land van herkomst toegenomen. Zo volgde 87% van de Turkse Nederlanders de politieke situatie in Turkije, in 2014 gaat het om 95%. Voor Syrië is deze echter gedaald van 72% in 2011 naar 45% in 2014.

4.1.3 Volgen van politieke gebeurtenissen via sociale kringen opkomend

Aan de Marokkaanse en Turkse Nederlanders die de ontwikkelingen minimaal een beetje hebben gevolgd is gevraagd op welke wijze zij de gebeurtenissen in de Arabische wereld volgen of hebben gevolgd. Tabel 1 toont de resultaten.

Tabel 1. Wijze waarop Turkse (T: n=299) en Marokkaanse Nederlanders (M: n=349) de gebeurtenissen in de Arabische wereld volgen in 2014. De cijfers in de tabel geven percentages weer.

Op welke wijze volgt u of heeft u de gebeurtenissen in de Arabische wereld gevolgd?	**T**	**M**	**Allen**
Via Nederlandse tv	72	66	**69**
Via vrienden/familie/kennissen in Nederland	**87**	**36**	**60**
Via Facebook	**66**	**54**	**60**
Via Nederlandse nieuws(web)sites	**24**	**59**	**43**
Via Turkse tv	**86**	**1**	**40**
Via Nederlandse kranten	26	20	**23**
Via Turkse nieuws(web)sites	**45**	**0**	**21**
Via Marokkaanse tv, zoals RTM, 2m, Almaghribia	**0**	**27**	**15**
Via Arabische tv, zoals Aljazeera en Alarabiya	**0**	**26**	**14**
Via Turkse kranten	**13**	**0**	**6**
Via Twitter	5	5	**5**
Via BBC World	**1**	**7**	**4**
Via Arabische nieuws(web)sites	**0**	**6**	**3**
Via CNN	**1**	**5**	**3**
Telefonisch met vrienden/familie/kennissen in de Arabische landen en/of	3	2	**2**
Via Arabische kranten	**0**	**1**	**1**
Via e-mail met vrienden/familie/kennissen in de Arabische landen en/of	1	0	**0**

Het in 2011 meest gebruikte middel om de gebeurtenissen in de MENA-regio te volgen, de Nederlandse televisie, wordt in 2014 vaker gebruikt (van 54% naar 69% in 2014). Toch is de Nederlandse televisie niet meer het meest gebruikte informatiemiddel onder Turkse Nederlanders. De Nederlandse televisie neemt onder hen een derde plaats in (72%). Het volgen van de gebeurtenissen in de Arabische wereld gebeurt door Turkse Nederlanders anno 2014 vooral via vrienden, familie en/of kennissen in Nederland (87%) en de Turkse televisie (86%). Onder Marokkaanse Nederlanders staat de Nederlandse televisie nog altijd op de eerste plaats (66%).

4.1.4 Turkse Nederlanders spreken met bekenden over de MENA-regio

Opvallend is de informatievergaring via vrienden, familie en/of kennissen in Nederland, was dit in 2011 nog maar 2%, in 2014 verkrijgt 87% van de Turkse Nederlanders via deze weg informatie over de gebeurtenissen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat Turkije het afgelopen jaar meer in de belangstelling is komen te staan door o.a. de presidentsverkiezingen in Turkije, de vraag of Turkije zich wel of niet moeten mengen in het Syrië-conflict, de rol van de Koerden in dit conflict en de grote Syrische vluchtelingenstroom, terwijl in 2011 sprake was van een Arabische lente die zich vooral afspeelde in Noord-Afrika. Nu het conflict dichterbij huis is, is het ook niet verbazingwekkend dat men dit meer bespreekt met vrienden, familie of kennissen. Ook het gebruik van Facebook is sinds 2011 gestegen van 3% in 2011 naar 66% in 2014. Dit betekent dat men steeds vaker via sociale kringen (dan wel persoonlijk, dan wel via het internet) informatie vergaart omtrent politieke gebeurtenissen in de MENA-regio.

4.1.5 Vooral Nederlandse media gebruikt door Marokkaanse Nederlanders

Onder Marokkaanse Nederlanders is de Nederlandse televisie het meest gebruikte middel (66%), gevolgd door Nederlandse nieuws(web)sites (59%) en Facebook (54%). Nederlandse nieuws(web) sites worden in 2014 (59%) vaker gebruikt dan in 2011 (38%). De sterke stijging van het gebruik van sociale media om de recente politieke gebeurtenissen te volgen is ook onder Marokkaanse Nederlanders zichtbaar. Het gebruik van Facebook onder Marokkaanse Nederlanders is gestegen van 5% in 2011 naar 54% in 2014. Het aandeel dat via vrienden, familie en/of kennissen in Nederland de gebeurtenissen volgt is verdubbeld van 17% naar 36%. Marokkaanse Nederlanders volgen de gebeurtenissen in het algemeen vaker via Nederlandse media dan via Marokkaanse of Arabische media, terwijl Turkse Nederlanders meer gebruik maken van Turkse mediakanalen om politieke gebeurtenissen te volgen. Dit is overigens in lijn met de resultaten uit het media bereikonderzoek Nieuwe Nederlanders dat in 2014 is uitgevoerd onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders, waaruit blijkt dat Turkse Nederlanders meer gebruik maken van Turkse media om in hun informatiebehoefte te voorzien.

4.2 Activiteiten naar aanleiding van de gebeurtenissen in de MENA-regio

4.2.1 Veel discussies met bekenden en via Facebook

Om na te gaan hoe betrokken de Turkse en Marokkaanse Nederlanders zijn bij de gebeurtenissen in de MENA-regio is aan de personen die de recente gebeurtenissen in de MENA-regio hebben gevolgd (93% van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders) gevraagd wat men heeft gedaan naar aanleiding van deze gebeurtenissen. Tabel 2 toont de resultaten.

Tabel 2. Activiteiten die zijn ondernomen naar aanleiding van de recente gebeurtenissen in de Arabische landen en/of Turkije. De cijfers in de tabel geven percentages weer.

Kunt u aangeven wat u heeft gedaan naar aanleiding van de recente gebeurtenissen in de Arabische landen/Turkije?	**T**	**M**	**Allen**
Discussie met familie/vrienden	84	40	**59**
Het boycotten van bepaalde producten	83	10	**42**
Volgen van/deelnemen aan discussies op Facebook	52	22	**35**
Anderen overtuigen om bepaalde producten te boycotten	70	4	**33**
Opzoeken van artikelen/nieuws op het internet/nieuwswebsites	19	32	**26**
Ondertekenen petities	7	16	**12**
Deelnemen aan demonstraties/protesten	9	15	**12**
Actieve deelname aan groepsdiscussies op internetfora	2	9	**6**
Financieel steunen van politieke partijen/actiegroepen	2	6	**4**
Twitter gebruiken voor het volgen van nieuws en/of het voeren van discussies	4	1	**2**
Aansluiten bij actiegroep	0	2	**1**
Lidmaatschap van een Nederlandse politieke partij	0	1	**1**
Lidmaatschap van een Marokkaanse of Turkse politieke partij	2	0	**1**
Geen van deze	5	42	**26**

De resultaten laten zien dat 74% van de personen die de recente gebeurtenissen in de MENA-regio hebben gevolgd één van de activiteiten heeft ondernomen naar aanleiding van de recente gebeurtenissen in deze regio.

Marokkaanse Nederlanders ondernemen ten opzichte van Turkse Nederlanders minder vaak activiteiten naar aanleiding van de recente gebeurtenissen in de MENA-regio (respectievelijk 58% en 95%). Zowel door Turkse als Marokkaanse Nederlanders wordt vooral veel gediscussieerd met familie en/of vrienden (respectievelijk 84% en 40%). Turkse Nederlanders houden zich daarnaast vooral bezig met het boycotten van bepaalde producten (83%) en het overtuigen van anderen om bepaalde producten te boycotten (70%). Het boycotten van producten dient vooral gezien te worden in het licht van het Gaza-conflict waarbij Turkse Nederlanders schijnbaar veel hebben gedaan in de boycot van Israëlische producten. Marokkaanse Nederlanders houden zich naast de discussies met bekenden vooral bezig met het opzoeken van artikelen en nieuws op het internet of nieuwswebsites (32%) en volgen of nemen deel aan discussies op Facebook (22%).

Zowel Turkse als Marokkaanse Nederlanders lijken niet de behoefte te voelen zich aan te sluiten bij een (Turkse, Marokkaanse of Nederlandse) politieke partij of actiegroep, of deze te steunen. Ook lijkt er weinig belangstelling te zijn voor actieve deelname aan groepsdiscussies op internetfora. Deze hebben wellicht plaats gemaakt voor de Facebook-pagina's waarin mogelijkheden bestaan om met elkaar te discussiëren.

4.2.2 Ondertekenen van petities populair onder inactieven

Aan de Turkse en Marokkaanse Nederlanders die de genoemde activiteiten niet ondernemen is gevraagd welke van deze activiteiten zij in de toekomst eventueel zouden willen ondernemen. Tabel 3. Toont de resultaten.

Tabel 3. Activiteiten die men momenteel niet onderneemt maar wel zou willen ondernemen naar aanleiding van de recente gebeurtenissen in de Arabische landen en/of Turkije. De cijfers in de tabel geven percentages weer.

Kunt u aangeven wat u zou willen doen naar aanleiding van de recente gebeurtenissen in de Arabische landen en/of Turkije?	**% wel genoemd Turks**	**% wel genoemd Marokkaans**	**Allen**
Ondertekenen petities	28	27	**27**
Deelnemen aan demonstraties/protesten	25	24	**25**
Het boycotten van bepaalde producten	40	9	**13**
Discussie met familie/vrienden	38	7	**13**
Opzoeken van artikelen/nieuws op het internet/nieuwswebsites	17	8	**12**
Anderen overtuigen om bepaalde producten te boycotten	33	6	**11**
Volgen van/deelnemen aan discussies op Facebook	16	3	**7**
Aansluiten bij actiegroep	3	6	**5**
Financieel steunen van politieke partijen/actiegroepen	3	5	**4**
Actieve deelname aan groepsdiscussies op internetfora	3	2	**3**
Lidmaatschap van een Marokkaanse of Turkse politieke partij	2	2	**2**
Twitter voor volgen van nieuws en/of voeren van discussies	4	0	**2**
Lidmaatschap van een Nederlandse politieke partij	0	1	**1**
Geen van deze	35	52	**45**

Turkse Nederlanders die de genoemde activiteiten niet ondernemen zouden in de toekomst vooral bepaalde producten willen boycotten (40%), discussiëren met familie en/of vrienden (38%) en anderen overtuigen om bepaalde producten te boycotten (33%). In principe gaat het om dezelfde activiteiten die de 'actieve' Turkse Nederlanders ondernemen. Marokkaanse Nederlanders zouden in de toekomst vooral petities willen ondertekenen (27%), willen deelnemen aan demonstraties of protesten (24%) en bepaalde producten willen boycotten (9%). Van de ondervraagden zou 45% geen van de genoemde activiteiten in de toekomst willen ondernemen, dit aandeel is groter onder Marokkaanse (52%) dan onder Turkse Nederlanders (35%).

4.3 De houding ten aanzien van democratie

Aan de Turkse en Marokkaanse Nederlanders is gevraagd in hoeverre zij het eens zijn met een aantal stellingen die betrekking hebben op diverse bestuursvormen. Figuur 2 toont de resultaten.

Figuur 2. Het percentage Turkse en Marokkaanse Nederlanders dat het eens is met stellingen naar democratie.

4.3.1 Democratie is essentieel voor de vooruitgang van een land

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat de meerderheid van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders een democratie essentieel vindt voor de vooruitgang van een land (62%). Slechts 10% geeft aan dat een democratie de Arabische landen geen goed zal doen. Daarnaast geeft 62% aan niet te vinden dat de Arabische landen (nog) niet klaar zijn voor een democratie. Wel bestaan er verschillen tussen Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Zo geven Turkse Nederlanders in vergelijking met Marokkaanse Nederlanders significant vaker aan dat een democratie essentieel is voor de vooruitgang van een land dan Marokkaanse Nederlanders (93% t.o.v. 39%) en geven Turkse Nederlanders vaker aan (72%) niet te vinden dat de landen niet klaar zijn voor een democratie in vergelijking met Marokkaanse Nederlanders (54%).

4.3.2 Een dictatuur niet beter dan een democratie

De resultaten laten zien dat zowel Turkse als Marokkaanse Nederlanders niet vinden dat het beter is dat één leider alle beslissingen maakt voor een Arabische land of Turkije, dan dat het volk beslist door middel van een democratie (93% t.o.v. 53%). Hoewel de meerderheid van de Turkse Nederlanders aangeeft dat het niet beter is dat religieuze leiders het land besturen dan het volk (92%), zijn de meningen onder Marokkaanse Nederlanders verdeeld. De grootste groep vindt niet dat het beter is dat religieuze leiders het land besturen dan het volk (36%), terwijl 35% aangeeft dat het wel beter is dat religieuze leiders het land besturen. 29% heeft hier geen uitgesproken mening over.

4.3.3 Negatieve houding ten opzichte van een kalifaat

Zowel Turkse als Marokkaanse Nederlanders geven, in overeenstemming met de pro-democratische houding, aan dat een kalifaat geen beter instrument is dan een democratie voor de Arabische landen (77%). Vooral Turkse Nederlanders staan hier negatief tegenover in vergelijking met Marokkaanse Nederlanders (respectievelijk 90% en 67%). Van de Marokkaanse Nederlanders vindt 11% een kalifaat wel beter dan een democratie voor de Arabische landen. Onder Turkse Nederlanders is dit percentage 3%.

4.3.4 Arabische liga moet zorgen voor goede overgang naar democratie

Om te zorgen voor een goede overgang van democratie in de Arabische landen zou volgens 61% van de ondervraagden de Arabische liga hier een bijdrage aan moeten leveren. Daarnaast zou ook de EU en/of NAVO een bijdrage moeten leveren aan een goede overgang naar democratie in de Arabische landen (45%). Hierin bestaan echter wel verschillen in opvatting tussen Marokkaanse en Turkse Nederlanders. Het aandeel dat vindt dat de EU en NAVO een bijdrage moet leveren is onder Turkse Nederlanders (74%) hoger dan onder Marokkaanse Nederlanders (24%). Van de Marokkaanse Nederlanders geeft 42% aan dat de EU en/of NAVO geen bijdrage zou moeten leveren. Slechts 10% van de Turkse Nederlanders deelt deze opvatting met hen.

4.3.5 Vooral Turkse Nederlanders zien Nederland als voorbeeld

Een meerderheid van de Turkse Nederlanders (57%) vindt dat de Arabische wereld lessen kan trekken uit hoe in Nederland de democratie werkt. Van de Marokkaanse Nederlanders is 28% het hier mee eens. De grootste groep onder de Marokkaanse Nederlanders is echter van mening dat de Arabische wereld geen lessen kan trekken uit de werking van democratie in Nederland (40%). Onder Turkse Nederlanders is dit 18%.

4.3.6 Pro-democratische houding gestegen sinds 2011

Een opvallende ontwikkeling sinds 2011 is de sterke stijging van de pro-democratische houding. Gaf in 2011 géén van de Turkse of Marokkaanse Nederlanders aan dat een democratie essentieel is voor de vooruitgang van een land, in 2014 is dit gestegen naar 62%. En gaf in 2011 geen van de Turkse of Marokkaanse Nederlanders aan dat de Arabische wereld lessen kan trekken uit hoe in Nederland democratie werkt, in 2014 gaat het om 40%. Ook de houding ten opzichte van de bijdrage die de EU en NAVO zou moeten leveren aan een goede overgang van democratie in de Arabische landen is sterk gewijzigd. Zo gaf géén van de Turkse of Marokkaanse Nederlanders aan dat de EU en/of NAVO een bijdrage zou moeten leveren, in 2014 is dit aandeel gestegen naar 45%.

4.3.7 Democratie belangrijker dan in 2011

Door alle gebeurtenissen is 37% van de ondervraagden de democratie belangrijker gaan vinden. De resultaten laten zien dat vooral Turkse Nederlanders democratie belangrijker zijn gaan vinden naar aanleiding van de gebeurtenissen in de Arabische landen en/of Turkije (51%) in vergelijking met Marokkaanse Nederlanders (26%).Van de Marokkaanse Nederlanders geeft 40% dat zij de niet belangrijker zijn gaan vinden. Onder Turkse Nederlanders is dit 31%.

4.3.8 Optimisme gedaald sinds 2011

De pro-democratische houding lijkt hand in hand te gaan met de daling van het optimisme wanneer het gaat om de MENA-regio. Gaf in 2011 83% van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders aan dat democratie de Arabische landen goed zal doen, in 2014 is dit percentage gedaald naar 69%. Ook is het aandeel Turkse en Marokkaanse Nederlanders dat aangeeft dat de Arabische landen klaar zijn voor de democratie gedaald van 81% in 2011 naar 62% in 2014. Een mogelijke verklaring hiervoor is waarschijnlijk het uitblijven van successen in de Arabische landen die gedurende de Arabische lente in staat van chaos en anarchie zijn geraakt (zoals bijvoorbeeld Libië en Egypte).

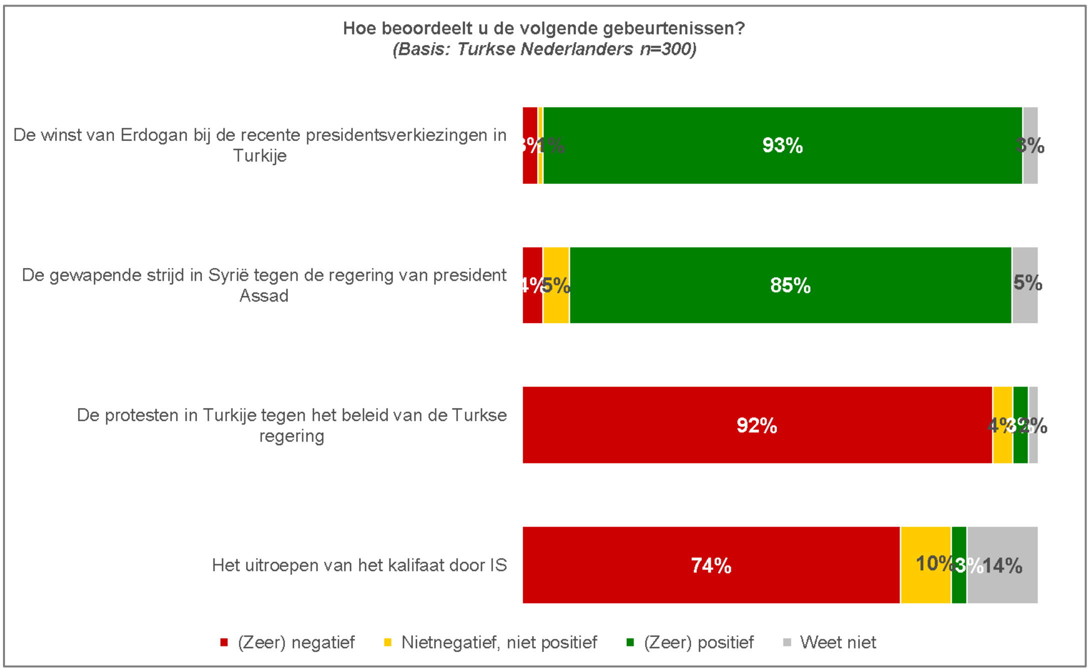
4.4 De houding ten aanzien van het conflict in Syrië en Irak

Aan de Turkse en Marokkaanse Nederlanders is gevraagd wat zij vinden van een aantal recente gebeurtenissen in de Arabische landen en/of Turkije, zoals de Turkse presidentsverkiezingen, de politieke situatie in Syrië en Irak en de gevolgen daarvan voor de Nederlandse samenleving. Aangezien de antwoorden tussen Marokkaanse en Turkse Nederlanders grotendeels significant verschillen is er besloten om de resultaten van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders separaat te rapporteren.

4.4.1 Beleid president Erdogan een goed voorbeeld volgens Turkse Nederlanders

De resultaten voor de Turkse Nederlanders worden getoond in figuur 3.

Figuur 3. De beoordeling van de gebeurtenissen in Turkije, Syrië en Irak in percentage door Turkse Nederlanders.

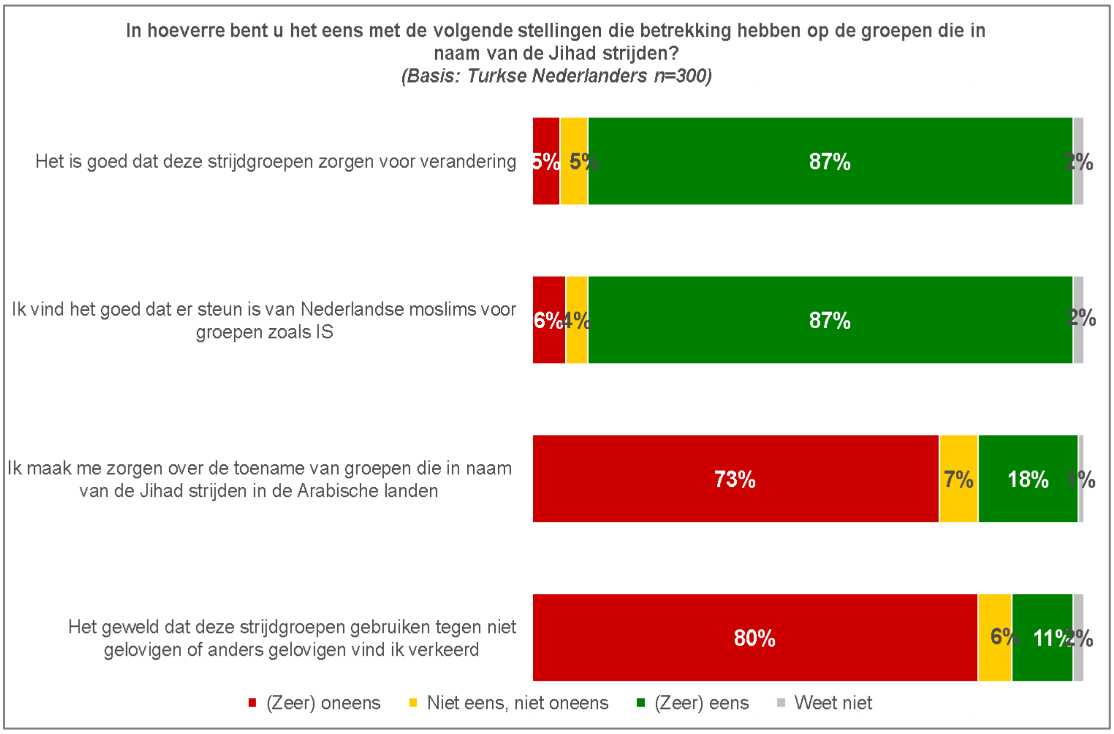
Figuur 3 laat zien dat de winst van president Erdogan bij de recente presidentsverkiezingen in Turkije door 93% van de Turkse Nederlanders positief wordt beoordeeld. Aansluitend is het niet verbazingwekkend dat de eerdere protesten in Turkije tegen het beleid van de Turkse regering door 92% van de Turkse Nederlanders als negatief worden beoordeeld. In overeenstemming net de pro-democratische houding van Turkse Nederlanders geeft 74% van hen aan negatief te staan ten opzichte van het uitroepen van het kalifaat door IS (voorheen ISIS/ISIL) en steunt 85% de gewapende strijd in Syrië tegen de regering van president Assad, die blijkbaar als dictator wordt ervaren.

4.4.2 Strijdgroepen brengen verandering volgens Turkse Nederlanders

Aan de Turkse Nederlanders is gevraagd hoe zij staan ten aanzien van de opmars van IS in Syrië en Irak. De resultaten laten zien dat 72% van de Turkse Nederlanders positief staat ten aanzien van de IS opmars.

Eveneens is de Turkse Nederlanders gevraagd wat zij vinden van een aantal stellingen die betrekking hebben op groepen die in naam van de Jihad strijden. Figuur 4 toont de resultaten.

Figuur 4. De beoordeling van stellingen met betrekking tot groepen die in naam van de Jihad strijden in percentage door Turkse Nederlanders.

Van de Turkse Nederlanders geeft 87% aan dat het goed is dat groepen die in naam van de Jihad strijden zorgen voor verandering. Het geweld dat deze groepen tegen niet gelovigen of anders gelovigen gebruiken wordt niet verkeerd bevonden (80%). Wellicht vinden Turkse Nederlanders dat in een oorlog alles geoorloofd is om het gewenste doel te bereiken, namelijk verandering. Verder geeft 73% van de Turkse Nederlanders aan zich geen zorgen te maken over de toename van groepen die in naam van de Jihad strijden in de Arabische landen en vindt 87% het goed dat er steun is van Nederlandse moslims voor groepen zoals IS.

4.4.3 Turkse Nederlanders tegen militaire interventies van de VS tegen IS

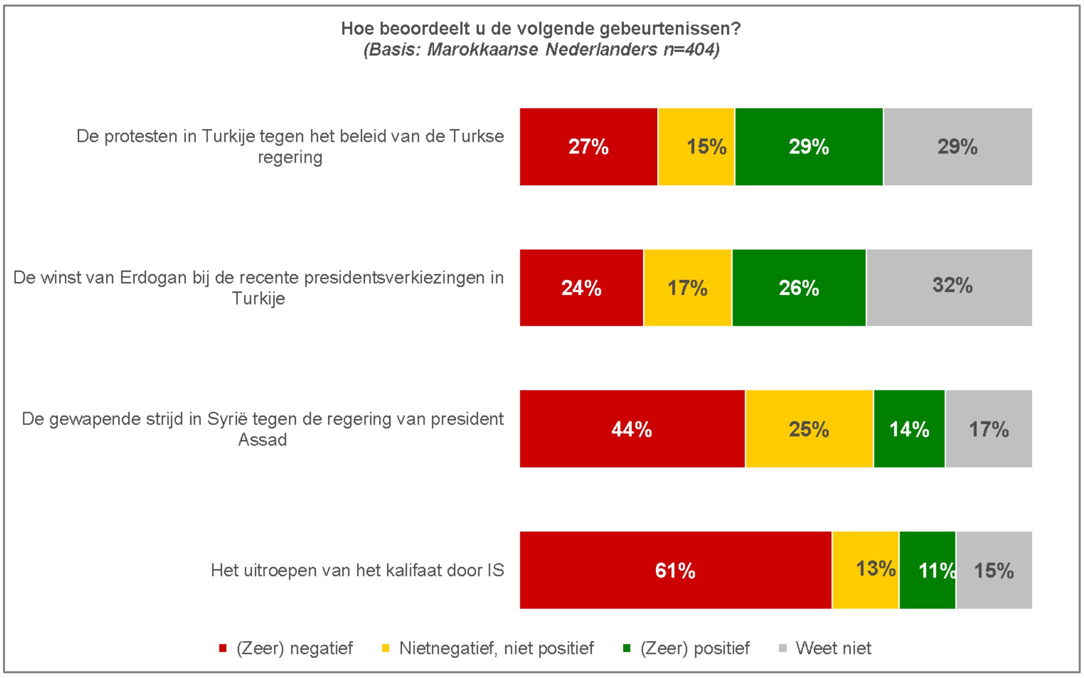
Aan de Turkse Nederlanders is gevraagd hoe zij de recente militaire interventie van de VS in Irak tegen IS beoordelen. Het onderzoek laat zien dat 70% van de Turkse Nederlanders deze interventie door de VS als negatief beschouwt.

Turkse Nederlanders staan positief ten aanzien van de opmars van IS en hebben begrip voor het geweld dat soortgelijke strijdgroepen gebruiken. Tegelijkertijd laten de resultaten zien dat Turkse Nederlanders vinden dat deze groepen voor verandering kunnen zorgen. Wanneer deze resultaten in samenhang worden bekeken zou gezegd kunnen worden dat mede omdat men aangeeft geen voorstander te zijn van een kalifaat en wel een democratie wenst, dat Turkse Nederlanders IS en andere gewapende strijdgroepen zoals IS steunen omdat zij van mening zijn dat zij de enige partijen zijn die in Syrië voor verandering kunnen zorgen door president Assad van Syrië te verdrijven. Na het verdrijven van president Assad dient Syrië echter wel een democratie te worden en absoluut geen kalifaat. Deze opvatting zorgt er ook voor dat men begrip heeft voor Nederlandse jongeren die richting Syrië vetrekken om door te strijden tegen Assad en dat men tegen een interventie van de VS is die gericht is op de groepen die voor deze verandering kunnen zorgen.

4.4.4 Marokkaanse Nederlanders negatief over gewapende strijd

De resultaten voor de Marokkaanse Nederlanders worden getoond in figuur 5.

Figuur 5. De beoordeling van de gebeurtenissen in Turkije, Syrië en Irak in percentage door Marokkaanse Nederlanders.

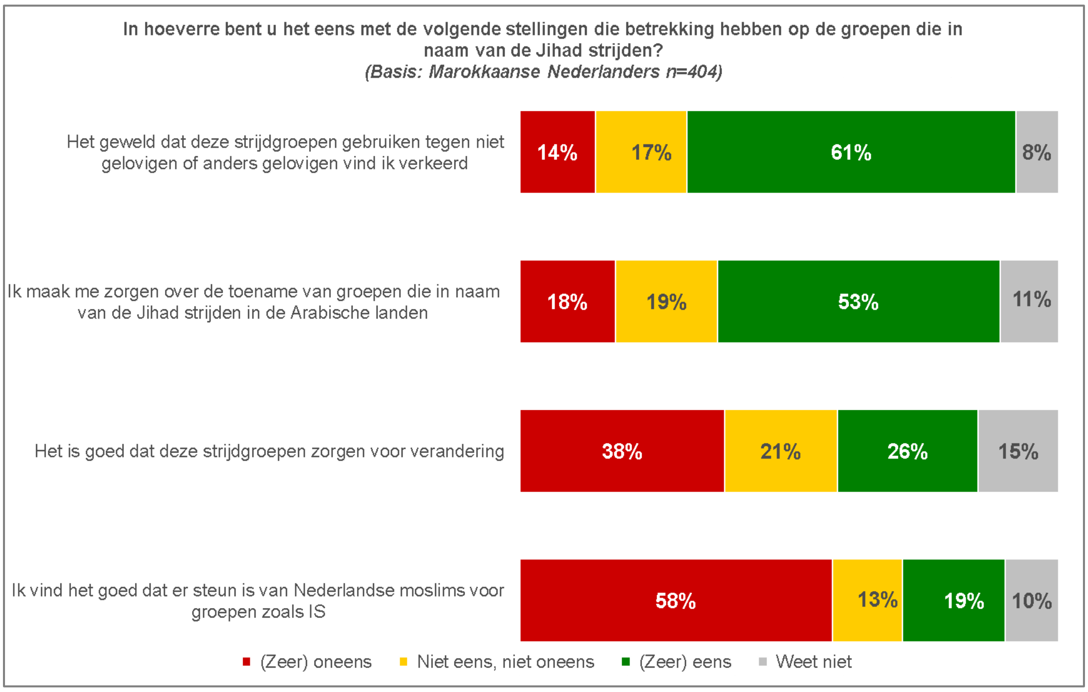
Zoals eerder beschreven vindt de meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders (67%) een kalifaat niet beter dan een democratie voor de Arabische landen. Aansluitend hierop laten de resultaten zien dat de meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders negatief staat ten aanzien van het uitroepen van het kalifaat door IS (61%), 15% staat hier echter wel positief tegenover. De gewapende strijd in Syrië tegen president Assad wordt door 44% negatief beoordeeld. Van de Marokkaanse Nederlanders vindt 14% deze strijd wel een positieve gebeurtenis. Over de Turkse politieke situatie zijn de meningen verdeeld. Dit wellicht omdat de politieke situatie slechts door 14% van de Marokkaanse Nederlanders wordt gevolgd.

4.4.5 Marokkaanse Nederlanders negatief over IS

Aan de Marokkaanse Nederlanders is gevraagd hoe zij staan ten aanzien van de opmars van IS in Syrië en Irak. De onderzoeksresultaten laten zien dat 68% van de Marokkaanse Nederlanders negatief staat ten aanzien van de opmars door IS.

Eveneens is aan de Marokkaanse Nederlanders gevraagd wat zij vinden van een aantal stellingen die betrekking hebben op groepen die in naam van de Jihad strijden. Figuur 6 toont de resultaten.

Figuur 6. De beoordeling van stellingen met betrekking tot groepen die in naam van de Jihad strijden in percentage door Marokkaanse Nederlanders

De resultaten laten zien dat vooral het geweld dat de strijdgroepen gebruiken die in naam van de Jihad strijden tegen niet gelovigen of anders gelovigen de meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders (61%) niet aanstaat. Daarnaast heeft men geen begrip voor steun van Nederlandse moslims voor groepen zoals IS (58%). Van de Marokkaanse Nederlanders geeft 53% aan zich zorgen te maken over de toename van deze strijdgroepen in de Arabische landen. Over de verandering die strijdgroepen teweeg kunnen brengen zijn de meningen verdeeld. Van de Marokkaanse Nederlanders is 38% niet in de mening toegedaan dat deze groepen voor verandering kunnen zorgen. 26% van de Marokkaanse Nederlanders is de mening wel toegedaan.

Eveneens is de Marokkaanse Nederlanders gevraagd hoe zij de recente militaire interventie van de VS in Irak tegen IS beoordelen. De resultaten laten zien dat 40% aangeeft de militaire interventie niet te waarderen.

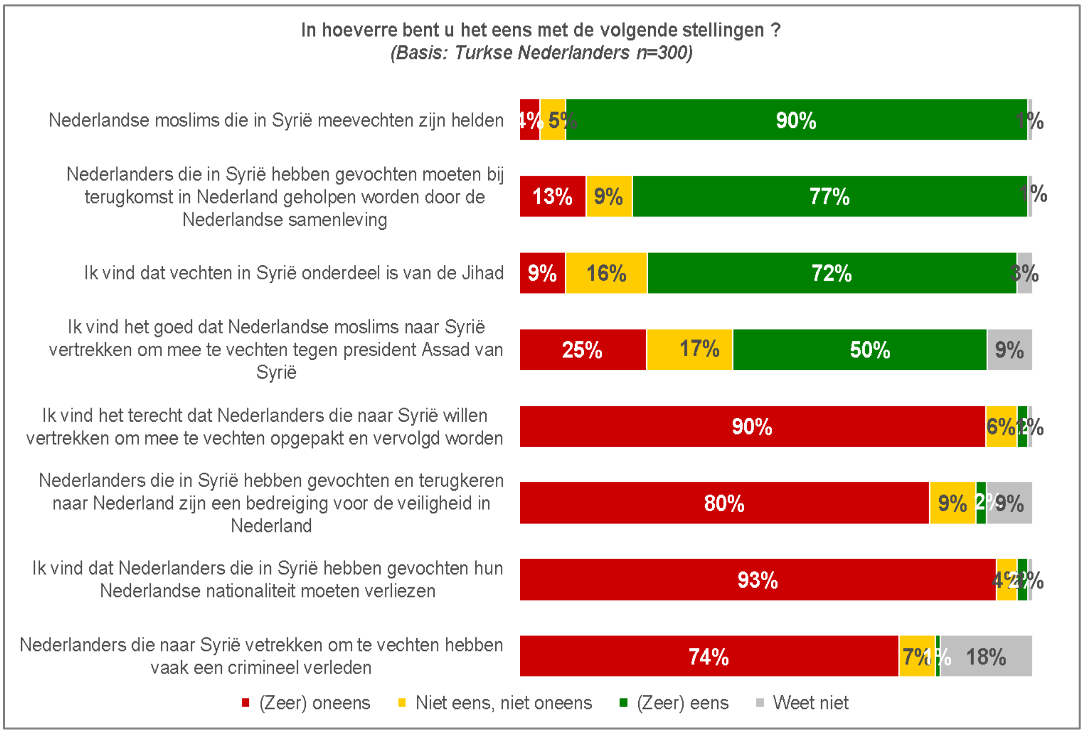
4.5 De gevolgen van de oorlog in Syrië en Irak voor Nederland

Eerder lieten de resultaten zien dat er grote verschillen bestaan tussen Turkse en Marokkaanse Nederlanders in de houding ten aanzien van het conflict in Syrië en Irak. Om deze reden zijn de resultaten naar de gevolgen van de oorlog in Syrië en Irak voor de Nederlandse samenleving uitgesplitst naar Turkse en Marokkaanse Nederlanders.

4.5.1 Turkse Nederlanders steunen vooral het gedachtegoed

Zoals eerder werd beschreven wordt de steun van Nederlandse moslims voor groepen als IS door 87% van de Turkse Nederlanders positief beoordeeld. Aan de Turkse Nederlanders is eveneens gevraagd wat zij vinden van Nederlandse moslims die naar Syrië vetrekken om mee te vechten. Figuur 7 toont de resultaten.

Figuur 7. De houding van Turkse Nederlanders ten opzichte van Nederlandse moslims die naar Syrië vetrekken om mee te vechten in percentages.

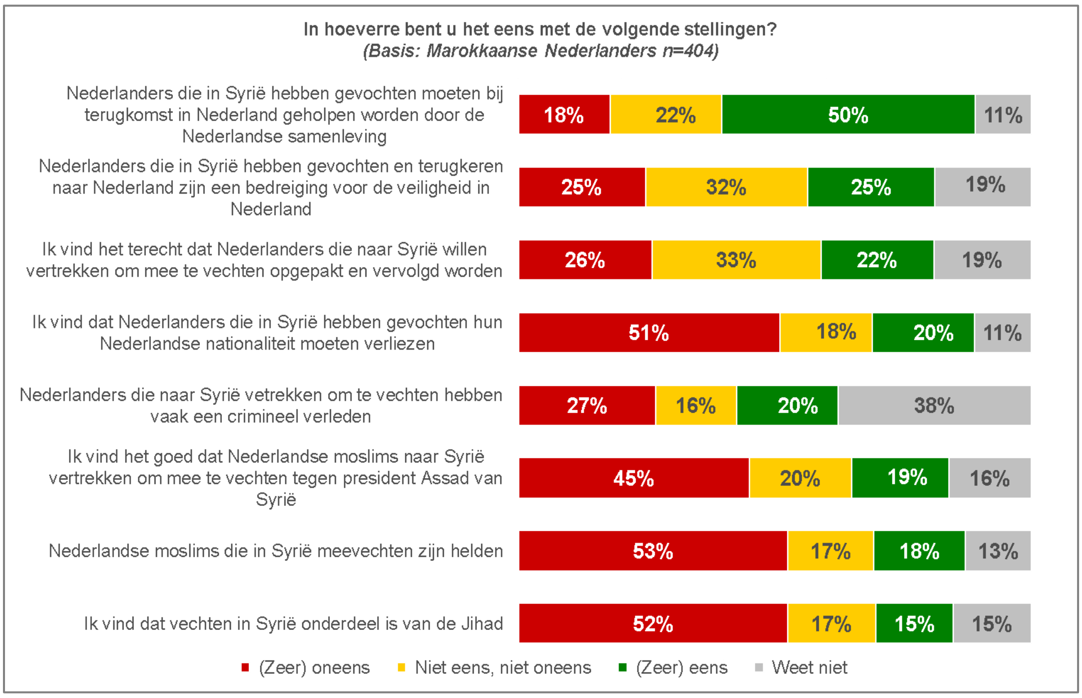

De meerderheid van de Turkse Nederlanders ziet het vechten in Syrië als onderdeel van de Jihad (72%) en geeft aan dat de personen die in Syrië meevechten helden zijn (90%). Echter wil dat nog niet zeggen dat men voorstander is van Nederlandse moslims die naar Syrië vetrekken om mee te vechten tegen president Assad van Syrië. De resultaten laten zien dat een kwart van de Turkse Nederlanders niet achter Nederlandse moslims staat die naar Syrië vertrekken om mee te vechten tegen president Assad van Syrië. De helft van de Turkse Nederlanders vindt dit echter wel een goede zaak. Blijkbaar steunt men wel het gedachtegoed, maar niet direct de participatie. Toch vinden Turkse Nederlanders het niet terecht dat Nederlanders die naar Syrië vertrekken om mee te vechten in Nederland gestraft worden. Zij vinden in ruime meerderheid dat deze personen geen bedreiging vormen voor de veiligheid in Nederland (80%) en vinden dat terugkerende syriëgangers bij terugkomst in Nederland geholpen moeten worden door de Nederlandse samenleving (77%).

4.5.2 Marokkaanse Nederlanders keuren het vertrek naar Syrië af

Zoals de resultaten lieten zien vindt 58% van de Marokkaanse Nederlanders het niet goed dat er steun is van Nederlandse moslims voor groepen als IS. Het vertrek van Nederlandse moslims wordt door Marokkaanse Nederlanders als negatief beoordeeld. Figuur 8 toont de resultaten met betrekking tot terugkerende syriëgangers voor Marokkaanse Nederlanders.

Figuur 8. De houding van Marokkaanse Nederlanders ten opzichte van Nederlandse moslims die naar Syrië vetrekken om mee te vechten in percentages.

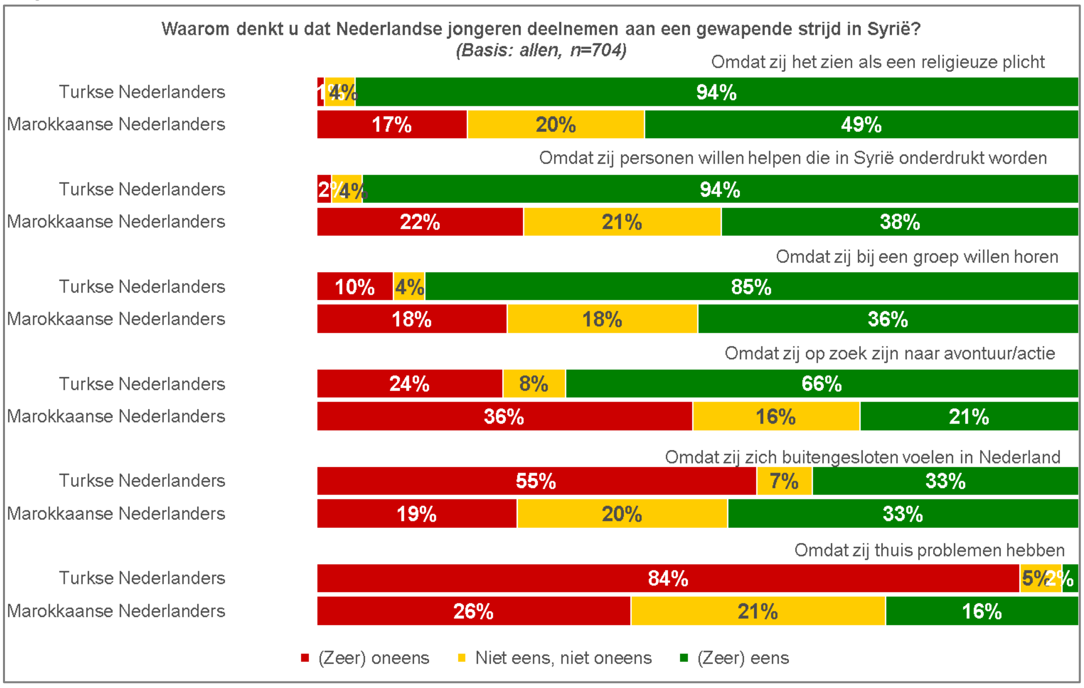
Een groot deel van de Marokkaans Nederlanders staat negatief ten aanzien van Nederlandse moslims die naar Syrië vertrekken om mee te vechten tegen president Assad van Syrië (45%) en vindt de moslims die in Syrië meevechten geen helden (53%). Het percentage Marokkaanse Nederlanders die het hier niet mee eens is, is respectievelijk 19% en 18%. De meerderheid van de Marokkaanse Nederlanders ziet het vechten in Syrië niet als een onderdeel van de Jihad (52%), 15% vindt deze strijd wel een onderdeel van de Jihad.

Marokkaanse Nederlanders hebben verschillende opvattingen over de mogelijke bedreiging voor de veiligheid in Nederland door Nederlanders die in Syrië gevochten hebben en terugkeren naar Nederland. Een kwart van de Marokkaanse Nederlanders denkt niet dat ze een bedreiging vormen terwijl een kwart wel denkt dat ze een bedreiging zijn voor de veiligheid in Nederland. De grootste groep Marokkaanse Nederlanders zit ertussenin (32%). In ieder geval vindt de meerderheid niet dat Nederlanders die in Syrië hebben gevochten hun Nederlandse nationaliteit moeten verliezen (51%) of op een andere manier gestraft moeten worden. De helft van de Marokkaanse vindt dat deze personen bij terugkomst in Nederland geholpen moeten worden door de Nederlandse samenleving.

4.6 Redenen om naar Syrië te vertrekken

Aan de Turkse en Marokkaanse Nederlanders is gevraagd waarom zij denken dat jongeren deelnemen aan de gewapende strijd in Syrië. Figuur 9 toont de resultaten.

Figuur 9. De redenen dat Nederlandse jongeren deelnemen aan de gewapende strijd in Syrië volgens Turkse en Marokkaanse Nederlanders.

Volgens de meerderheid van de Turkse Nederlanders en de grootste groep Marokkaanse Nederlanders nemen Nederlandse jongeren deel aan de gewapende strijd in Syrië omdat zij het zien als hun religieuze plicht (respectievelijk 94% en 49%), omdat zij personen willen helpen die in Syrië onderdrukt worden (respectievelijk 94% en 38%) en omdat ze bij een groep willen horen (respectievelijk 85% en 36%).

Wanneer wordt gekeken naar etnische achtergrond zijn er wel enkele verschillen zichtbaar, waaronder in de zoektocht naar avontuur en actie als reden voor Nederlandse jongeren om deel te nemen aan een gewapende strijd in Syrië. Zo geeft tweederde van de Turkse Nederlanders aan dat zij denken dat jongeren deelnemen aan de gewapende strijd in Syrië omdat zij op zoek zijn naar avontuur of actie tegen 21% van de Marokkaanse Nederlanders. Van de Marokkaanse Nederlanders ziet 36% dit niet als een reden voor deelname aan de gewapende strijd in Syrië.

4.7 Spanningen tussen soennieten en sjiieten in Nederland

Aan de Turkse en Marokkaanse Nederlanders zijn vragen voorgelegd over de relatie tussen soennieten en sjiieten in Nederland naar aanleiding van de oorlog in Syrië en Irak. De resultaten worden getoond in tabel 4.

Tabel 4. Ervaringen en verwachtingen in de relatie tussen soennieten en sjiieten.

In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?	% oneens T	% eens T	% oneens M	% eens M	% eens Allen
Door ontwikkelingen in de Arabische landen zijn vriendschappen tussen soennieten en sjiieten in Nederland niet meer mogelijk	73	7	48	13	**59**
Ik ervaar in Nederland meer spanningen tussen soennieten en sjiieten door de recente ontwikkelingen in de Arabische landen	81	5	39	14	**57**
In Nederland horen soennieten en sjiieten niet naar dezelfde moskee te gaan	66	23	27	21	**43**
Ik verwacht in Nederland meer spanningen tussen soennieten en sjiieten door de oorlog in Syrië en Irak	56	25	29	20	**41**
Sjiieten zijn verantwoordelijk voor de spanningen in het Midden-Oosten	45	37	20	35	**31**

De onderzoeksresultaten laten zien dat de meerderheid van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders niet vindt dat vriendschappen tussen soennieten en sjiieten in Nederland niet meer mogelijk zijn (59%) en geen spanningstoename ervaart tussen soennieten en sjiieten door de recente ontwikkelingen in de Arabische landen (57%). Daarnaast verwacht men ook niet meer spanning tussen soennieten door de oorlog in Syrië en Irak (41%) en kunnen soennieten en sjiieten wel naar dezelfde moskee (43%). In de vergelijking tussen Turkse en Marokkaanse Nederlanders lijken vooral Turkse Nederlanders geen spanning te ervaren in vergelijking met Marokkaanse Nederlanders (81% t.o.v. 39%) of te verwachten (56% t.o.v. 29%). Marokkaanse Nederlanders geven vaker aan hier geen mening over te hebben.

4.8 De toekomst van de MENA-regio

Aan de Turkse en Marokkaanse Nederlander is gevraagd wat zij verwachten van de politieke situatie in de landen die zij volgen in de MENA-regio. De meerderheid onder zowel de Turkse als Marokkaanse Nederlanders verwacht dat de politieke situatie in de Gazastrook zal verslechteren (respectievelijk 61% t.o.v. 47%). Ongeveer een derde van de Marokkaanse en een derde van de Turkse Nederlanders verwacht dat de situatie in de Gazastrook hetzelfde blijft.

Over de politieke situatie in Syrië zijn de meningen verdeeld. Onder de Turkse Nederlanders verwacht 48% dat de politieke situatie hetzelfde blijft terwijl 46% verwacht dat de situatie zal verslechteren. Slechts 1 % verwacht dat de situatie zal verbeteren. Onder de Marokkaanse Nederlanders leven soortgelijke verwachtingen: 43% verwacht dat de politieke situatie hetzelfde blijft, 41% verwacht dat de politieke situatie zal verslechteren en slechts 3% verwacht dat de politieke situatie beter wordt.

Opmerkelijk is dat Turkse en Marokkaanse Nederlanders vooral verwachten dat de politieke situatie in hun land van herkomst zal verbeteren. Zo geeft 67% van de Turkse Nederlanders aan dat de politieke situatie in Turkije zal verbeteren (67%) terwijl 58% van de Marokkaanse Nederlanders verwacht dat de situatie in Turkije hetzelfde blijft. En zo geeft 48%% van de Marokkaanse Nederlanders aan dat de politieke situatie zal verbeteren, terwijl 49% van de Turkse Nederlanders verwacht dat de situatie hetzelfde blijft.

Van de politieke situatie van Egypte, Tunesië, Libië en Irak verwachten zowel de Turkse als de Marokkaanse Nederlanders dat deze hetzelfde zal blijven.

5 BIJLAGE: Methode van onderzoek

Veldwerkperiode

Het veldwerk is uitgevoerd tussen maandag 25 augustus en vrijdag 19 september 2014 onder 300 Turkse en 404 Marokkaanse Nederlanders van 18 tot en met 34 jaar oud.

Vanwege de ontwikkelingen in de MENA-regio die zich in hoog tempo opvolgen is gestreefd naar een gelijke verdeling van het onderzoek over de veldwerkperiode

- Week 35: n=207
- Week 36: n=129
- Week 37: n=158
- Week 38: n=210

Methode respondentenselectie

Door analfabetisme en digibetisme onder deze groep is het niet mogelijk om een online representatieve steekproef te realiseren. Voor het ondervragen van de Nederlandse moslims is net als voor het onderzoek in 2011 om deze reden gebruik gemaakt van een combinatie van online en face-to-face-veldwerk (mixed-mode veldwerkmethode).

- Uit het MixxitPanel van Motivaction (n=59)
- Face to face werving (n=645)

Voor het face-to-face-veldwerk is met quotalijsten gewerkt.

Voor het face-to-face-veldwerk zijn verschillende wervingsmethodes ingezet: bij moskeeën, bij supermarkten, in winkelstraten, bij theehuizen, bij onderwijsinstellingen, bij sportverenigingen, bij buurthuizen en bij de respondenten thuis. Alle interviews hebben op een rustige plek plaatsgevonden, waarbij respondenten niet door anderen konden worden beïnvloed. Daar waar nodig, is het interview in het Turks, het Marokkaans-Arabisch of het Berbers uitgevoerd.

Weging

Bij de steekproeftrekking en weging heeft Motivaction gebruik gemaakt van de RIM-weging. Hiermee is een representatieve afspiegeling verkregen voor de volgende sociodemografische kenmerken:

- Leeftijd
- Opleiding
- Geslacht
- Etniciteit

Bewaartermijn primaire onderzoeksbestanden

- Primaire onderzoeksbestanden, zoals ingevulde schriftelijke vragenlijsten, notulen, beeld- en geluidsopnames worden door Motivaction tot 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard.

Overige onderzoekstechnische informatie

- Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde vragenlijst zijn op aanvraag beschikbaar voor de opdrachtgever.

Meer informatie:

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Ahmed Ait Moha via a.aitmoha@motivaction.nl